

Thời học trò

Người Việt ta có tiếng là hiếu học, cho nên ai cũng cố cho con đi học mong cho chúng nên người để ra đời với người ta. Ai lại không nhớ cái thời nhất quỷ nhì ma thứ ba học trò? Thời còn đi học là cái thời vô tư lự, chọc phá thầy cô, đi bát phở với chúng bạn, vui đùa, đàn đúm bắt đào... Chúng tôi có tiếng là dân dao búa vì cái tương lai không mấy sáng sủa nên chỉ biết ăn học và lo cho thi đậu trước là làm vui lòng cha mẹ, sau là không thua kém chúng bạn, lấy le với các nòng.

Tôi đi học vào khoảng năm 6 tuổi, khi ba tôi đã về hưu trí, lúc đó không có trường mẫu giáo và mầm non như ngày nay. Ông cụ về ở Sài Gòn sau nhiều năm đổi chỗ ở vì là công chức bưu điện thời Pháp thuộc. Chúng tôi ở đường Général Lizé, sau đổi tên thành đường Phan thanh Giản thời VN Cộng hoà, ngày nay là đường Điện Biên Phủ, thuộc xóm Bàn Cờ.

Xóm này dân cư đông đúc vì từ quê chạy loạn lên tìm sinh kế ở thủ đô, cho nên phần đông là dân lao động. Cổng vào xóm xưa có tên là cổng lao động nổi tiếng ở quận 3 và nay đổi tên là cư xá đô thành. Cổng này giống như cái cổng chánh của cổng tam quan vào thôn xóm vùng quê, nhưng không có hai cổng nhỏ ở hai bên, nó có mái ngói uốn cong và hai câu đối chữ Hán khắc trên hai cột trụ của cổng.

Xóm tôi được dựng lên trên bãi đất hoang vu mà ngày xưa gọi là đồng Tập trận thời tá quân Lê văn Duyệt, rồi có tên là mả biên tru vì vua Minh Mạng đã xử chém hơn 1800 người trong cuộc nổi loạn của Lê văn Khôi là con nuôi của tá quân. Người Pháp gọi nơi này là cánh đồng mồ mả (Champ des tombeaux), khu Nguyễn thiện Thuật, ngã bảy còn hoang vắng, xóm vườn lài là xóm chị em, khu Bàn cờ về phía Chợ lớn thì nhà lá chi chít với những con đường đất đỏ lầy lội khi mưa xuống.

Chị tôi và tôi đi học ở trường tư thực Lê Bá Cang ở góc đường Cao Thắng và Phan đình Phùng. Khi đi học trên đường Cao Thắng, chị tôi và chị bạn đi trước đi trước chuyện trò huyên thuyên, tôi đi sau bấm chuông và chọc chó trong mấy biệt thự sửa âm lên để cả lũ chạy bỏ hơi tai.

Trong buổi học đầu tiên thì cô giáo tôi là cô Năm phải cầm tay chỉ tôi chấm mực tím tô theo ô to của của cuốn tập. Năm này tôi tập viết và đọc. Chỉ ham đùa nghịch nên cuối đệ nhất lục cá nguyệt, tôi đem sổ điểm cho bố tôi ký tên, ông cụ thấy tôi đầy trứng vịt 0 thì lắc đầu, thở dài. Cá nguyệt sau tôi có tiến bộ với 1 điểm các môn. Bố tôi thất vọng không hy vọng cho việc học của tôi.

Học trường tư thì có phí tổn cho nên bố tôi xin cho tôi vào học lớp 3 trường bàn cờ bên xóm bên kia đường Phan đình Phùng. Thầy tôi là ông Hóa dữ đòn. Ông hay gọi hai học sinh trả bài một lúc và có cái roi mây dài gõ đầu học trò không thuộc bài. Tôi ngồi bên cạnh thằng Khai đầy ghê. Tôi hay chế nó, một hôm nó nổi quạu cầm viết đâm tay tôi, tôi trả đòn bằng cách phang cây thước lên đầu nó, thế là nó tru tréo âm lên và khóc. Thầy Hóa phạt tôi quỳ gối trước lớp. Được một lúc, tôi chạy đi chơi bắn thung với mấy thằng học trò khác.

Ba tôi dẫn tôi đi chúc tết thầy Hóa theo phong tục xưa, và ông cụ biểu thầy đưa hấu, tôi không vào nhà mà đứng ngoài cửa lăm lăm: Hóa điên vì thầy ta cho tôi ăn đòn đau.

Ba tôi xin cho tôi về học lớp nhì ở trường Bàn Cờ Trường tiểu học Bàn Cờ ở gần bót cảnh sát.Trường được thành lập từ năm 1946 ,ban đầu Trường được xây dựng với mái tranh, vách ván, một cách đơn sơ, tạm bợ trên một bãi đất hoang và mang tên Trường Bàn Cờ II. Đến 1950, số học sinh tăng lên,nên trường Bàn Cờ II được xây mới với tường gạch lợp ngói, số phòng học tăng lên, trong trường có tầng lầu giống như kiểu kiến trúc của Pháp, có sân chơi ở giữa có cái nhà bồn kèn.

Tôi lên lớp nhất học với cô Quang ở trường tiểu học Bàn Cờ.Bạn bè có thằng Hải khi vì nó hay nhăn mặt và thằng Ân. Trong lớp có nhiều con gái học chung như con Tuyền, con Sương lé. Tôi nhát gái vì tụi nó lạnh hơn con trai, nên sợ và không giao du với tụi nó.Tôi hay đi chơi với thằng Hào cùng ở trong xóm,chúng tôi ưa đá cá, đá dế, đánh đáo... và những trò chơi với các trẻ con cùng xóm.

Ông Ngô Đình Diệm lên làm tổng thống và tôi được cho đi lãnh bánh trung thu của tổng thống.Cuối năm , cô giáo đề nghị cho tôi đi Cấp nay là Vũng tàu với các bạn trong lớp vì tôi là con nhà nghèo học giỏi. Đây là lần đầu tiên tôi rời khỏi thành phố Sài Gòn, trước đó,tôi có mượn thẻ xe buýt của ba tôi đi dạo một vòng đến Bình Đông 3 và ngồi luôn trên xe quay về nhà là hạnh phúc lắm rồi.

Xe đồ chở chúng tôi ra Cấp ngừng ở Long thành,mãi hôm sau mới đến Cấp, chào ôi lần đầu tiên tôi thấy biển sao mà bao la thế.Mấy tên bạn cũng vậy chạy giỡn nô đùa thoải thích. Cái kỷ niệm này tôi nhớ mãi.

Tôi thi vào lớp đệ thất trường Pétrus Ký,hồng bài toán và rớt. Tôi không dám về báo tin cho ba tôi biết vì sợ ông cụ buồn nên lần thần đi phố. Bố tôi rầy tôi không vì thi trượt mà vì tôi không về sớm để cụ phải lo.

Tôi học đệ lục trường tư, sau 3 tháng trường đóng cửa, tôi lại ra học ở trường Kiến Thiết.Tôi thuộc lòng sử Tàu và sử Ai Cập cổ. Sau này tôi nói con cháu là tôi học 3 lớp đệ thất thì tụi nó cười âm lên. Sau một năm học, tôi lại thi vào trường công để giảm phí tổn việc học. Mẹ tôi phải tần tảo buôn bán để nuôi gia đình .

Tôi định thi vào Pétrus Ký là trường có danh tiếng như các trường Chu Văn An, Võ Trường Toản,Gia Long, Trưng Vương...Nhưng anh Vỹ học sinh trường Kỹ thuật Cao đẳng, là con bạn của ba tôi, khuyên tôi nên thi vào trường kỹ thuật, ít thí sinh hơn và trường cấp học bổng cho học sinh nghèo. Anh Vỹ dạy tôi kỹ nghệ họa là môn thi không có ở các trường phổ thông.

Tôi đậu hạng 13 trên khoảng 250 trúng tuyển. Thời ấy, trường tôi được coi như là trường học nghề, đào tạo dân thợ, không như các trường trung học phổ thông khác học xong tú tài và thi vào đại học ra dân thầy như luật sư, bác sĩ,giáo sư...

Hằng ngày đi học thì học sinh phải mặc đồng phục quần dài xanh, áo sơ mi trắng ngắn tay có thêu phù hiệu của trường và không được mang guốc. Học xưởng thì đồng phục thợ màu xanh .Sáng thứ hai mặc đồng phục trắng để chào cờ và suy tôn Ngô tổng thống. Dụng cụ học xưởng phải mua dũa ba tạc (bâtard) dài 30 cm,dũa tam giác và dũa nhuyễn để học nguội, cưa, búa, dùi đục sắt.Tôi có cảm tưởng trở thành dân dao búa, khác với học trò phổ thông ngoan ngoãn, hiền lành.

Danh hiệu này có là vì các học sinh ban kỹ thuật Toán đệ nhất cấp một tuần một ngày và học sinh ban Chuyên Nghiệp gần như mỗi ngày, phải mang theo đồ nghề cá nhân như dũa, búa (không có dao) khi đi học thực tập làm công tác xưởng. Học trò trường phổ thông khác, trông thấy các dụng cụ này nên mới đặt ra chữ trường “dao

búa “. Học sinh kỹ thuật ban Toán đệ nhị cấp không còn phải mang các dụng cụ kể trên. Danh hiệu dao búa vẫn đeo đẳng cho mãi đến tận bây giờ.

Trường có 5 lớp đệ thất, tôi học lớp đệ thất C. Ngoài các môn học phổ thông như Việt văn, sử địa, toán, lý hóa, vẽ mỹ thuật, công dân giáo dục, âm nhạc, thể thao... chúng tôi có thêm xưởng, kỹ nghệ họa, kỹ thuật học và hiệu đoàn.

Thực tập ở xưởng có những môn học là nguội, gò, rèn, sau đó được học máy khoan, máy bào, tiện trên máy cổ xưa của Pháp chạy bằng dây chuyền và trục quay trên cao. Đối số phải ngừng máy và sang dây chuyền rất nặng nhọc. Sau được học máy tiện Sculfort của Pháp tân tiến hơn.

Vì rằng học kỹ thuật, nên tôi lơ là các môn học phổ thông như sử địa, toán, lý hóa. Âm nhạc thì mù tịt, chỉ ham học kỹ nghệ họa, kỹ thuật học, hình học và đại số là viễn vông. Tôi thường lén lúc ngủ trưa của ba tôi để lên sân Hào Thành sau là Hoa Lư, đường Đinh Tiên Hoàng đá banh, vì tôi có lên đó tập thể dục với thầy Thành, nhờ vậy cơ thể tôi cứng cáp thêm.

Năm học đệ lục, ông Minh là thầy Toán ở Pháp về, thầy dạy chứng minh hình học, mới quá, học trò không hiểu, bu quanh bàn hỏi thầy. Thế là ở dưới nhao lên như tổ ong, nào là ăn uống, vật lộn náo loạn lên. Thầy Vĩnh ăn kem trắng chảy giọt trên sàn, cả lũ kháo ầm lên là nó bị xuất tinh và đặt tên nó là Vĩnh queo. Ông giám thị Luật trông thấy, vào lớp trách thầy Minh thì mới tạm yên.

Tôi và anh Lý đi coi hát ở rạp Long Phụng đường Phạm Ngũ Lão, trước nhà ga xe lửa Sài Gòn, khi vào trong rạp hát bỗng có mấy anh trẻ bao vây hai đầu, tôi rút dĩa ra, anh Lý nói: “Mầy chạy ra ngoài đợi tao giải quyết việc cho xong”. Một lúc sau anh ta ra, anh này có võ nhu đạo dây lưng nâu và đi học Nhu Đạo ở sân Phan Đình Phùng với Hồ Cẩm Ngạc. Thì ra chuyện anh ta tán gái bị vây để trả thù.

Chúng tôi đá banh giao hữu với học sinh Huỳnh Khương Ninh, chúng tôi kéo nhau lên sân hào thành để ủng hộ hội nhà. Khi chúng tôi thua 2 -1 thì một anh trong lớp móc dĩa ra đòi dĩa đối phương. Thấy nguy, thầy Hoàng với anh nó dừng cuộc đá thương nghị, trận đá tiếp tục và đội Cao thắng thắng cuộc 3-2.

Cuối năm đệ lục, tôi không đạt được điểm tiêu chuẩn 12 về toán để lên học tú tài kỹ thuật nên tôi lên đệ ngũ dụng cụ và không hiểu tại sao được xếp đi ban này mà không lên lớp cơ điện hay gò, rèn, hàn? Dù chuyên môn nào đi nữa, tôi chỉ mong đậu trung học rồi đi tìm việc làm ở Ba son để giúp đỡ cha mẹ tôi.

Một hôm thầy dạy máy xe hơi nổi sùng căn nhắc:

- Mấy cái thầy văn chương tầm bậy, tụi nó chê tôi dốt văn chương, thử hỏi xe nó không chạy, đứng đó đọc thơ làm sao xe nó chạy được? Nó phải mở bu gi, cạo trấu rồi xem có diễn, có xăng, may ra xe mới chạy được Còn không thì chờ đến sang năm xe cũng không chạy. Tôi vẫn nhớ mãi lời nói này.

Thầy Long dạy sử địa, sỏi đầu nhưng hay kể văn chương Việt Nam. Tôi còn nhớ câu thơ thầy đọc như sau

Nước đầy cặc bần run lấy bấy,

Gió đưa dái mít nhầy từng từng.

Hai câu này nói về sản vật ở quê, xong vừa nghe cặc dái là trong lớp cứ ồn lên.

Hoặc thầy nói về kinh nghiệm xử thế như

Nhẫn, nhẫn, nhẫn trái tử oan gia từng tử tận,

Nhiều, nhiều, nhiều, thiên tai vạn họa nhất tề tiêu.

Vậy mà các anh bạn không hiểu ý nghĩa nên kêu ầm lên thầy là ông Long hột nhĩn vì thầy sói đầu.

Mỗi kỳ lãnh học bổng được 400 đồng tiền mặt, mấy anh tụ nhau lại trong một lớp để sát phạt. một anh trông chừng giám thị ở cửa. Không biết làm sao ông Luật biết được, ông lên bắt sòng bạc. Tôi không đánh bài nhưng có mặt trong đám. Anh canh cửa hô lên: “ Chết cha, ông Luật lên” . Chúng tôi chờ ổng mở cửa thì tông mạnh ra cho ổng té rồi chạy ào ra thì ổng không nhận ra ai.

Tới mùa Tết,thì tha hồ đi bộ xem hoa Chợ Hoa Nguyễn Huệ. Từ cổng trường, ra đường Huỳnh Thúc Kháng đi ngang qua nhà thương Sài Gòn, đi xem các gian hàng bán đồ Tết ở chợ Bến Thành;sau trường đi ra đại lộ Hàm Nghi đi rửa mắt ở Chợ Cũ với các gian hàng bán đồ ăn đủ loại Tàu ,Việt ,Ấn Độ, Chà Và...và các chợ bán chó, bán chim , bán cá kiểng ... và các hàng bán đồ điện tử, đồ sắt , đồ đồng, đồ lặt xong... Từ đây vài phút đi bộ tới Bến Bạch Đằng với nhà hàng nổi Mỹ Cảnh sang trọng , không nhiều tiền thì ngồi hóng mát và có thể nhâm nhi ba sợi mực khô , cá khô và đồ nhắm từ các hàng bình dân trên bờ.

Bọn tôi trốn ra dạo chợ tết ở chợ Bến Thành ném mứt kẹo và chọc các cô bán hàng. Một hôm hai ông giám thị chặn hai đầu đường, vây tụi tôi trước cổng trường, anh Thọ được lệnh khóa cổng không cho chúng tôi vào. Tụi tôi bàn với nhau nhằm ông giám thị lùn và mập ,tông vào cho ổng té rồi chạy ra phía sau chun lỗ chó vào lớp.

Trước cổng trường, có chị Chín, bán nước ngọt đặt gần xưởng Nguội, sau lại có thêm cô Liên, chừng 16 hay 17 tuổi phụ giúp bán với chị Chín, cô Liên trở thành cây Si cho nhiều người trồng, nên xe nước chị Chín đông khách hơn trước kia.

Ngoài cổng trường, những xe đồ hột xí ngẫu lắc, ăn bò vò viên, xe bột chiên, bánh mì thịt, khô mực ... bán chiếm lòng lề đường, cảnh sát quận nhất đuổi chạy qua bên kia là quận nhì, quận nhì đuổi chạy lại quận nhất, ranh giới chỉ là con đường Công Lý.

Chúng tôi làm xưởng với đề tài là hột xí ngẫu to bằng sắt, một anh thua đồ hột xí ngẫu cay cú nó liệng hột xí ngẫu nó làm bể chén kiểng của anh bán rồi bỏ chạy.

Thầy Tôn dạy kỹ thuật học, thầy hay bắt đầu câu nói bằng tiếng chửi thề Đ.M.. Tới lúc học về bánh xe răng, thầy đem vào lớp 2 bánh xe lớn để làm thí dụ, chuông rung báo hiệu hết giờ học, không thấy ai đem trả, thầy căn nhắc

- Đ.M.trò nào giữ bánh xe đó, đem lên trả hết giờ rồi,

Không thấy ai trả lời thầy bồi thêm:

- Đ.M học trò gì như quỷ sứ chuyên phá người ta.

Thầy vừa quay lưng lại thì từ cuối lớp anh nào đá lẩn 2 bánh xe chạy lộc cộc trên sàn gạch tàu, đụng vào bệ ầm một cái, lại:

- Đ.M thằng nào làm vậy?

Anh trưởng lớp có tên là Lèo, đến giờ học thầy Tôn thì cả lớp réo tên anh Lèo lên làm thầy Tôn không hiểu gì cả.Khi thầy gọi anh Lèo lên bảng thì tụi tôi lại cười bể bụng. Các bạn biết tại sao không?

Khi tôi thi vấn đáp trung học với thầy, tôi chọc thầy bằng cách chào:

- Đ.M thầy khỏe không,

- Đ.M em nói gì vậy? Thầy hỏi tôi

- Dạ em chào thầy mà.

Thầy Thống dạy xường phay, thằng Huệ và tôi trình thầy là máy phay của tụi tôi không chạy, nói thầy đứng ở giữa 2 máy trên vũng nước tính cho điện giật ông. May mà ông không sao cả.

Người Tây Đức đến dạy nghề tại trường cùng máy móc thiết bị, hệ thống tổ chức cùng cán bộ giảng dạy của họ. Giảng đường A được xây dựng lại trong giai đoạn này. Chúng tôi học tiện trên các máy mới chuyển giao. Thằng Huệ tinh nghịch cho máy chạy hết tốc lực, tôi sợ nó gãy trục thì chết cả lũ. Trước khi hết giờ phải ngừng máy và lau chùi máy cùng sàn gạch bông khoảng 20 phút.

Thầy Ấn ở Pháp về dạy hóa học. Khi dạy về nguyên tử Oxy, thầy làm phân tích nước để chứng minh nước có 1 nguyên tử oxy, nhưng thầy run tay châm bật lửa vào vôi cao su làm nó cháy. Thầy nói:

- Mấy em coi oxy duy trì sự cháy.

Chúng tôi cãi lại

- Đâu có oxy thầy, có cao su cháy thôi.

Thằng Vân nói to lên:

- Thầy dạy hay thấy mẹ, làm ông tưởng nó khen ông. Tụi tôi bồi thêm “Thầy mở lớp tư cho tụi em học thêm”. Ông tưởng thật đi thuê trường và mở lớp thật, không biết có ai đi học không?

Tụi tôi lên đá banh trên sân Hoa Lư, thằng Toàn nhỏ con đang chạy theo trái banh một mình thì có một anh lớn con ra dành trái banh của nó, tụi tôi kéo xuống tấn cho nó một trận, nó bị thương, ai dè nó học đệ lục trong trường và thừa với ông hiệu trưởng, thế là chúng tôi phải vào bệnh viện xin lỗi nó.

Năm này tôi được lãnh phần thưởng hạng nhì trong lớp, trong lúc nghỉ hè, nhà tôi không có điều kiện đi chơi, tôi lấy sách được thưởng để giải trí.

Chúng tôi thi trung học ở trường Thực Nghiệp, bắt đầu bằng môn kỹ nghệ họa, ông Giám Đốc nhà Kỹ thuật học vụ đến chỉ thị với chúng tôi rằng: *đây là kỳ thi quan trọng không được cọp dề nhau làm mất giá trị bằng cấp đi*. Ông vừa quay lưng, anh ngồi trước tôi quay lại lấy compas đo cách bố trí bài vẽ của tôi. Ông Giám Đốc trông thấy ông nói Anh kia, tôi vừa nói xong mà anh đã cọp dề, nếu tái phạm tôi đuổi anh ra ngoài và cấm thi. Nó chờ ông ta đi khỏi lớp rồi lại tiếp tục. Khi thi kỹ thuật học, anh ngồi bên cạnh tôi để cả cuốn sách dưới háng rồi xé toang toạc để chép bài, cô gác thi trẻ thấy thì đỏ mặt lên nhưng không nói gì vì mắc cỡ.

Tôi thi đậu trung học kỹ thuật ngành dụng cụ hạng bình thứ. Như vậy tôi có hy vọng đi làm việc có lương để giúp đỡ gia đình và lập gia đình theo lời ngậm ra rả của mấy anh bạn *Phi cao đẳng bất thành phu phụ*.

Ngày 11/11/1960, nổ ra cuộc đảo chánh của quân nhẩy dù do Đại tá Nguyễn Chánh Thi cầm đầu. Đài phát thanh đọc nhật lệnh của Ngô tổng thống về sự kiện này. Trường tôi bãi lớp cho nên tôi đạp xe lên đường Thống Nhất xem tình hình. Lính dù nằm sau các cây lớn nã súng vào dinh Đạp Lập, một xe thiết giáp chạy trên đường Công Lý, bắn một tràng đại liên vào dinh thì lãnh một trái rốc két bốc cháy, tôi sợ va lây chạy về trường. Tôi không dám báo cho ba tôi biết vì đã táo bạo đi xem nguy hiểm vì lính phòng vệ tổng thống phủ là những xạ thủ. Quả là tuổi trẻ không biết hiểm nguy và tai họa.

Năm 1961 thầy hiệu trưởng là Cao Thanh Đánh, kỹ sư cơ khí ENSM ở Nantes từ Pháp về, có kiến thức rộng cho cho mở thêm các lớp học đến tú tài kỹ thuật. Vì vậy tôi có dịp may học đến tú tài và có thể thi vào đại học.

Lên đệ tam các anh bạn tự cảm thấy là người lớn vì đã có bằng trung học trong túi cho nên đi đứng khệnh khạng như anh cả. Đi học thì không bỏ áo vào quần, phù hiệu trường đeo trên lưng quần, mang guốc không đi giày vào trường, ông giám thị Luật trông thấy đuổi mấy anh ra khỏi trường chỉ cho vào khi đúng qui luật của trường và dặn anh Thọ gác cổng phải tuân thủ qui luật. Năm này không có thi cử, nên các anh bạn tha hồ trốn học, tụ năm tụ ba tung tăng dạo phố, tán đào.

Lớp tôi có thêm một số trò mới như các bạn thực nghiệp, thằng Lộc từ Nha Trang vào, thằng Hy từ Huế vào. Tôi thường trợ trợ nhái tiếng Huế để trêu chọc bọn nó. Lớp học tiếng Pháp ở lầu trên căng tin, độ 15 phút trước khi hết giờ học buổi sáng, mùi sào nấu của nhà bếp bay lên thơm phức, vài anh lớn đứng lên nói:

-Thưa thầy tới giờ chúng em đi ăn cơm, đói bụng rồi. Không xin phép thầy, tụi nó đi xuống lầu đi ăn cơm. Thầy cũng không rầy rà gì cả. Tôi hỏi thầy :

- Thầy nói tiếng Pháp thông thường cho tụi em nghe ra sao?

- Mình người Việt, ai đi nói tiếng Pháp, coi kỳ quá. Và thấy ít khi nói tiếng Pháp trong lớp.

Thầy Anh văn tu nghiệp từ Hoa Kỳ. Trong lớp, thầy rầy anh em nghịch phá và nói:

- *Please, raise your hand* và *bọn Mỹ gàn lắm, tụi nó đọc Sài Gòn mình là Sai gàn, thật là sai và gàn*. Thầy là đại úy pháo binh và có một cái sẹo lớn trên cổ, chúng tôi gọi là ông đại úy cà nông cạp.

Thầy Nhuận dạy môn Việt sử và Thế Giới sử, lúc nào cũng quần áo chỉnh tề. Thầy thường bắt nộp tập chép bài để chấm điểm chứ không trả bài như các giáo sư khác. Trường có một buổi lễ rất long trọng, có Phó Tổng Thống Nguyễn Ngọc Thơ chủ tọa, Thầy tôi điều khiển chương trình với hai ngôn ngữ Việt, Pháp để chào mừng quan khách bằng tiếng Pháp.

Mấy anh bạn không quan tâm đến môn Sử địa vì không phải lên bảng, tụi nó mượn bài đã chấm điểm, cạo tên đi và tô màu đậm hơn để nộp. Mấy anh ngồi cuối lớp nẩy ra trò đo của quý và đánh cá ăn tiền, đám này làm ồn ào, ông thầy trông thấy, liền nói:

- Ba anh ngồi cuối lớp kia lên bảng lập tức, mau lên

Ba chàng không kịp thu hồi bừa bối, gài nút quần, đỏ mặt vì cố sức lum khum lên bảng, chúng tôi được dịp cười bể bụng. Sau đó tụi nó bị đuổi 15 hôm.

Thầy dạy toán, người dễ dãi, có một lần tụi tôi không muốn học, mấy bạn trốn qua lớp bên cạnh, cử tôi ra nói với thầy

- Thầy ơi, bữa nay không có ai vô lớp cả

-Vậy à, thôi cho em về

Thầy đi ra, tụi tôi theo sau lưng thầy ra cổng.

Anh gác cổng hỏi ổng:

- Sao thầy bãi lớp?

- Bữa nay không có học trò

- Tụi nó đi sau lưng thầy kìa

Thầy quay lại thấy tụi tôi, lại vào học như cũ.

Anh em nào trốn học đi quanh chợ Sài Gòn hay chui vào các rạp Rạng Đông, ở đường Pasteur, bên hông trường, Casino Sài Gòn nằm trên đường Pasteur, Lê Lợi ở gần ngã tư Lê Thánh Tôn, Nguyễn Trung Trực, Vĩnh Lợi nằm cạnh bệnh viện Sài Gòn, đa số anh em thích đi Lê Lợi hơn vì nơi đó có treo chiếc đồng hồ, phía tường bên cạnh màn ảnh, cho nên dễ biết giờ giấc ra về.

Trên đường Lê Lợi anh em đi xem sách các nhà sách Lê Phan, Văn Hữu, Khai Trí... anh nào có tiền ngồi quán Kim Sơn ngay góc Nguyễn Trung Trực Lê Lợi để nhìn nam thanh, nữ tú đi mua sắm, để nhìn ông đi qua bà đi lại, hoặc để rửa mặt hoặc ra chợ trời hay chợ cũ xem hàng.

Mấy anh bạn người lớn tự xem là có bốn phận bảo vệ đàn em, cho nên khi nghe tin bọn trẻ Cao Thắng bị tụi học sinh Võ Trường Toản bắt giữ vì khi đi dạo Sở thú dám tán tỉnh mấy em Trưng Vương thuộc địa giới của họ, mấy người lớn mang gậy gộc lên nện cho bọn Võ Trường Toản một trận, một học sinh phải vào nhà thương. Ông hiệu trưởng Phạm Xuân Độ là thầy cũ ông Đánh điện thoại lập tức khiển trách đám học trò du côn của trường. Hôm sau ông Đánh đem mấy người lớn vào nhà thương để xin lỗi học sinh bị thương.

Thầy Hà dạy toán và hình học không gian trẻ tuổi và đáng dấp bạch diện thư sinh lại hay đỏ mặt như con gái nhà lành, khi dạy đến hình cầu thầy hỏi:

- Các anh có biết làm sao đo đường kính hình cầu không?

- Dễ lắm thầy, để em chứng minh cho thầy coi. Một anh bạn nhanh nhẩu trả lời:

Nó móc cái chân cụ lý (pied à coulisse) ra và cời nút quần để lôi của quý ra.

Thầy mắc cỡ, đỏ mặt nói:

- Thôi đừng làm nữa mấy anh biết cả rồi.

Thầy dạy Vật lý người Bắc, thường gọi học trò lên bảng:

- Cái anh Nguyễn Long Tồn

Cả lớp cười ầm lên vì giọng thầy đọc nghe na ná như Cái anh Nguyễn Long L..

Thằng Hải đứng lên xun xoe nói:

- Thưa thầy con..

Chưa hết câu thì thằng Hoà kể bên tôi đã hét to lên:

- Thưa thầy thằng Hải đòi làm con cặc thầy

- Em nói gì thế?

- Thưa thầy thằng Hải muốn hỏi thầy cái gì

Thằng Hải đỏ mặt ngượng nghịu ngồi xuống. Thằng Hoà đi biệt động và tử trận.

Năm này tôi đi trưng binh vì tới tuổi động viên, sức khoẻ họ không khám chỉ bắt tôi tuột quần xà lỏn đi qua cái cửa nhỏ xíu có ông bác sĩ ở trong nhìn. Họ xếp tôi vào hạng chiến đấu ngay.

Cuối năm này tôi đứng đầu lớp ba tôi đi dự lễ phát phần thưởng.

Năm tú tài I, có thi vấn đáp văn chương với thầy Việt văn, tôi gặp một anh bạn vừa ra có vẻ bơ phờ, tôi hỏi nó

- Sao mầy, ông hỏi khó không?

- Thằng chả quay tao túi bụi không trả lời được, đề tao cho ông một bài học cho biết tay tao.

Nó rút cái búa ra phang bể nát đồng hồ xe vespa của ông thầy.

Tôi đậu tú tài 1 Kỹ thuật hạng bình

Năm đệ nhất, tháng 6 năm 1963, thượng tọa Thích Quảng Đức đã tự thiêu ở ngã tư Lê Văn Duyệt/ Phan Đình Phùng để phản đối chính sách bất bình đẳng đối với Phật giáo của tổng thống Diệm.

Tháng 8, ba trăm sinh viên học sinh tổ chức biểu tình tại Công trường Diên Hồng phía trước chợ Bến Thành trong lúc đang có lệnh giới nghiêm. Cảnh sát Dã chiến kéo tới đàn áp và bắn cả vào đám biểu tình. Nữ sinh Quách Thị Trang bị tử thương. Khoảng 200 người bị bắt giữ. Ngay chiều hôm đó Chính quyền Đô thành ra thông cáo rằng các lực lượng an ninh đã được lệnh nổ súng vào bất cứ đám đông nào tụ họp ngoài công lộ mà không xin phép trước.

Học sinh các trường Gia Long, Trưng Vương và Võ Trường Toản tổ chức mít tinh bãi khóa. Tháng chín trong tình hình sôi động giữa chính phủ và khối Phật giáo. Ngày 8/9, học sinh Trường Trung học Kỹ thuật Cao Thắng bãi khóa. Cuộc chiến đấu của học sinh chống lại lực lượng cảnh sát Diệm diễn ra rất dữ dội. Trong lúc học sinh đang hô hào bãi khóa biểu tình, cảnh sát chiến đấu được huy động tới bao vây và đàn áp. Học sinh đã dùng búa và các khí cụ của nhà trường chống lại cảnh sát. Hai bên giao tranh suốt buổi sáng làm cho một số cảnh sát Diệm bị thương tích trầm trọng.

Ngày 11/11/1963, nhiều xe nhà binh chở lính đổ về trung tâm thành phố, rồi súng nổ vang dội, tôi không đi học và nghe ngóng tình hình qua đài phát thanh của cuộc đảo chánh do các tướng lãnh cầm đầu. Tổng thống Diệm bị lật đổ, thành phố hoang mang và hỗn loạn. Bót Lê văn Ken bên cạnh chợ Bến Thành bị học sinh Cao Thắng đốt phá ngày 2/11.

Hôm sau báo chí có đăng sự tham dự của vài học sinh Cao Thắng ngồi trên xe tăng cách mạng làm nổ súng.

Tuy dao búa nghịch ngợm như vậy, xong học trò Cao thắng rất tôn sư trọng đạo, ngay cả Tổng Thống Thiệu học khoá 47-49 gặp thầy cũ Lý Kim Chân làm Giám Đốc Nha Kỹ Thuật Học Vụ, thì lễ phép, chấp tay cúi đầu chào, người ta chỉ biết học sinh Cao Thắng dao búa, ít ai biết rằng họ rất lễ phép với thầy mình.

Mấy tướng lãnh tranh dành quyền lực cứ đảo chánh rồi chỉnh lý lung tung, lại xảy ra tranh chấp về tôn giáo và phong trào mặt trận giải phóng lớn mạnh. Không có lãnh đạo giỏi, miền nam hỗn loạn. Quân đội cần thêm nhiều lính, và người Mỹ can thiệp trực tiếp vào chính quyền trong Nam.

Sau tú tài kỹ thuật, để được hoãn dịch vài năm, tôi thi vào nhiều trường đại học. Tôi đậu thủ khoa vào kỹ sư công nghệ, đại học sư phạm kỹ thuật, cao đẳng nông lâm súc và đại học sư phạm toán. Tôi vào trường công nghệ học khoảng 1 tháng thì bất ngờ được học bổng quốc gia đi Pháp du học. Ba tôi thấy xa tình hình trong nước nên quyết định là tôi phải đi du học để làm gương cho mấy đứa em, kiếm được lương khá để giúp gia đình và xa chiến tranh.

Trong 15 ngày chuẩn bị, tôi lo lắng vì không biết tiếng tây, không biết có học được hay không, trắng tay bị đuổi về thì xấu hổ cho nhà tôi, và bận rộn không kịp từ giã bạn bè, thầy cô, họ hàng thân thuộc và báo tin cho trường công nghệ biết.

Đến Nantes năm 1964, lúc đó tú tài kỹ thuật Việt được công nhận tương đương với tú tài kỹ thuật Pháp nên tôi được nhận vào lớp thi ngành kỹ thuật vào trường kỹ sư cơ khí (ENSM).

Chương trình đại học đã khó mà không biết tiếng tây lại còn khó hơn vì phải dịch tiếng Pháp sang tiếng Việt để hiểu, chỉ có thằng Dũng theo kịp bài giảng còn tôi phải cộp dê nó. Chỉ có môn kỹ nghệ họa tôi đứng đầu lớp còn toán lý hóa thì hạng bét. Buổi trưa, không quen khí hậu tôi hay ngủ gật trong lớp, ông thầy Langlet lắc đầu chán ngán. Sau này tôi phải uống cà phê cho tỉnh ngủ thành thói quen cho đến bây giờ.

Bọn sinh viên tây cũng là hạng ba sau hàng ma quỷ, nhưng cách đùa nghịch khác với bên nhà. Mấy đứa ở cité đề nghị tôi dạy tiếng Việt cho nó, bù lại nó dạy tiếng tây cho tôi, chúng tôi dạy nhau những câu chửi thề nặng nhất của tiếng mình.

Tụi nó muốn dạy tiếng breton cho tôi, chúng tôi xỏ thằng Diệp cứ khoe toáng lên ba nó là giáo sư. Tôi dạy thằng Jean sứt c.. là phải lễ phép chào thằng Diệp bằng câu Ông Đàn tên bố nó ăn c... Thế là thằng Diệp chửi um lên cho chúng tôi cười bể bụng vì thằng Jean ngơ ngác không hiểu tại sao.

Tụi sinh viên muốn phá thằng Bernard nổi tiếng chăm học, nghiêm nghị, ít đùa giỡn. Thằng này nói với tụi tôi nó học thi xin đừng làm ồn. Tụi quý sứ hè nhau khiêng chiếc Fiat 500 của thằng Bernard lên bậc thềm để chình ỉnh trong foyer cư xá. Ông giám đốc nghe tin lên quát mắng âm ý. Cuối cùng tụi nó lại khiêng trả ra parking.

Khi làm thực tập hóa học, thằng Reynier mặc đồ xanh làm xưởng, đeo kính hàn đen thui, nó đổ các chất hóa học trên bàn vô trong chậu xanh bốc um khói xanh, rồi cười ha hả. Ông thầy hoá học mặt mày xanh lét quát to “trò Reynier ngừng tay lập tức, nó cười to rồi nói: Khói xanh đẹp không thầy, để em làm khói đỏ cho thầy xem.” Tụi tôi sợ hết hồn, nếu có phản ứng nổ thì chết cả lũ.

Giờ học kỹ nghệ họa cả lớp yên lặng làm việc, bỗng nhiên ở cuối lớp thằng Bastien rú lên: “Á, a”.

Ông thầy Denoel hoảng hốt chạy lại chỗ nó rồi hỏi:” Em có sao không? Đau đâu? Có trúng gió hay kinh phong không?

Đâu có gì thầy, em có hứng để hát bài Rikita jolie fleur de Java vì em tìm thấy đáp số bài vẽ”.

Bọn sinh viên Pháp tinh quái và tử tế với chúng tôi. Không có nhiều điều kiện chi tiêu, nên khi đi ăn ở RU (restaurant universitaire =quán ăn sinh viên), tụi nó thuổng dao, nĩa, chén, đĩa của RU. Thậm chí còn gỡ bảng Stop để làm khay.

Sinh viên ngoại quốc thì có Việt Nam, Libanais là nhiều. Cuối năm thi họ lấy 50 sinh viên trên tổng số 110 dự thi, 5 sinh viên ngoại quốc đậu trên thí sinh Pháp, tôi đậu hạng 51 nên phải ở lại học thêm 1 năm. Gia đình tôi rất lo lắng cho việc học của tôi.

Năm 1966, tôi đậu vào ENSM và trường Kỹ sư quốc gia hóa học ở Rennes. Tôi viết thư về nhà báo tin cho ba má tôi bớt lo ngại cho tôi. Tôi đi học giữ trẻ ở trại hè (colonie de vacances), đậu bằng moniteur tôi đi trại hè giữ trẻ ở vùng Savoie, kiếm ít tiền túi đi nghỉ hè. Nỗi lo cho sự học giảm đi.

Trong lớp tôi có 2 nữ sinh viên, mấy anh đực rửa luôn luôn bu quanh như ruồi, nịnh đầm, khi làm xưởng thì họ tranh nhau giúp người đẹp cho khỏi hư móng tay. Trong giờ điện thì 2 cô ngồi dũa móng tay tán gẫu với mấy anh ồn ào như cái chợ làm bà thầy nổi nóng, bỏ lớp ra ngoài cửa khiến họ phải đi xin lỗi mãi mới thôi.

Bọn sinh viên UNEF ở cư xá làm bal,boum, không biết sao bọn Action française biết tin kéo tới đánh nhau tới bời.Tôi trốn trong phòng tránh vạ.

Năm 1969,thời vô tư của tôi chấm dứt năm thứ ba vì sau đó lo tìm việc làm để chờ chiến tranh bên nhà chấm dứt, vì tôi nghĩ về đi lính không ích lợi gì, các bạn tôi đã chết trong tết Mậu thân và chiến trận khác.Thằng em tôi kỹ sư công chánh từ Tân Tây lan về không có việc làm hữu ích, phải nhập Thủ Đức 6 tháng rồi dạy Anh văn. Cái thời vô tư cũng xa dần vì sau đó là bước chân vào đời với bao nhiêu sự lo và stress cho đến khi hưu trí, nào là lo tìm việc làm, tìm chỗ ở, tiền lương,tiền giúp gia đình, tiền thuế, tiền xe, tiền xăng,tiền cưới vợ, tiền quà tặng, tiền nuôi con...trăm thứ lo không kể hết.Lúc về hưu chưa hết lo: con cái, sức khỏe,trí nhớ, nhà già, sinh sống, tử táng,để gia tài, con cháu...

Lúc đó, tình hình trong nước không ổn định, các tướng tá tranh dành quyền lực,đô la của Mỹ, tham nhũng, hối lộ tràn lan và thậm chí sử dụng quân đội mưu lợi riêng như Quế tướng công, tướng râu kẽm dùng máy bay buôn thuốc phiện,tư lệnh quân khu sai lính phá rừng đốn cây buôn gỗ lậu, phụ tá tổng thống thu tiền viện trợ, các mệnh phụ làm tiền nhà có của không muốn cho con đi lính, các vị muốn lên lon, lên chức nhanh chóng dù không có khả năng, và gian thương...ai chống đối được dán nhãn hiệu thân cộng,hay việt cộng được trực chỉ khám Chí hoà. Bên thắng cuộc dùng bạo lực buộc dân chống phá chánh quyền bằng cách tổng tiền,khủng bố, thủ tiêu, lừa đảo,dán nhãn phản động, cho đi cải tạo , cài đặt bọn nằm vùng vuốt ve hoà giải nếu có tiền... không hơn gì. Cái thiên đường ngày xưa trong tưởng tượng của tôi đã nhanh chóng biến mất với cuộc sống bon chen căng thẳng với nhiều nỗi lo ngại trong cái địa ngục dân giàu nước mạnh tư bản này. Nhưng còn được cái tự do tinh thần và vật chất, giữa hai địa ngục phải chọn một là thế.

Quốc gia VNCH và gia đình tôi gửi tôi đi du học ở ngoại quốc với hy vọng xây dựng lại đất nước sau chiến tranh thì cái nhiệm vụ hữu ích của tôi là như vậy.

Nguyễn Hoạt